

Norges Miljøvernforbund
Postboks 593
5806 Bergen



Nærings- og fiskeridepartementet
Postboks 8090 Dep
0032 Oslo
postmottak@nfd.dep.no

Bergen 14.08.2015

Hørings svar - forslag om endring av håndhevelse av regelverket om offentlige anskaffelser (ref.: 15/1998-1)

NMF takker for at Nærings- og fiskeridepartementet har gitt oss anledning til å komme med noen miljøfaglige råd til "forslag om endring av håndhevelse av regelverket om offentlige anskaffelser". Høringsfristen er oppgitt til å være 14.08.2015. Høringsbrevet med referanse 15/1998-1 er lagret digitalt her:

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-om-endring-av-handhevelse-av-regelverket-om-offentlige-anskaffelser/id2405911/>

Det er viktig at det blir lyttet til NMF sine synspunkter

Dersom ett av formålene med høringen er å redusere omfanget av miljøfiendtlige ulovlige direkte anskaffelser, så bør det legges vekt på erfaringene og tilbakemeldingene fra NMF. NMF har aktivt benyttet KOFA og lov om offentlige anskaffelser som et redskap for å få offentlige virksomheter til å bli mer miljøvennlige. NMF antar at vår miljøvernorganisasjon muligens kan være Norges største bidragsyter til å få avdekket miljøfiendtlige ulovlige direkte anskaffelser.

Det er kun en miljøvernorganisasjon i Norge som har fått gjennomslag i KOFA for sine klager, og det er Norges Miljøvernforbund (NMF). NMF er således den miljøvernorganisasjonen i Norge som har størst kompetanse både på miljøvennlige offentlige anskaffelser, og på å benytte seg av sanksjonsordningene i KOFA. NMF har over flere år hatt miljøvennlige og korrupsjonsfrie offentlige anskaffelser som ett av våre satsningsområder.

NMF har siden 2011 vist at vår organisasjon både har evne, vilje og kompetanse til å avdekke, klage inn og få medhold i våre klager på offentlige anskaffelser der det ikke er tatt miljøhensyn. NMF mener det er særdeles viktig at offentlige aktører lyser ut anskaffelsene slik at den mest miljøvennlige tilbyderen blir valgt. NMF mener det er uakseptabelt når offentlige aktører unnlater å lyse ut anskaffelser, og attpåtil velger lite miljøvennlige løsninger. Siden 2011 har NMF klaget inn både offentlig eide foretak, kommuner, fylkeskommuner og statlige virksomheter for miljøfiendtlige ulovlige direkte anskaffelser. KOFA har gitt NMF medhold i de fleste av våre klager.

Norges Miljøvernforbund

Hovedkontor:

Postboks 593
5806 BERGEN
Skuteviksboder 24
Bank: 9521.05.71982
Internett: www.nmf.no

Tlf: 55 30 67 00
Faks: 55 30 67 01

Org.nr. 871 351 082 MVA
Epost: nmf@nmf.no

Region Sør / Øst

Postboks 9261
Grønland
0134 OSLO
Tlf: 55 30 67 00
Epost: oslo@nmf.no

Region Nord-Norge

Postboks 446
9255 TROMSØ
Tlf: 913 57 125
Epost: nord@nmf.no



I følge magasinet Kommunal Rapport var Norges Miljøvernforbund i 2013 den bidragsyteren som bidro til å avdekke flest ulovlige direkte anskaffelser blant norske kommuner. Av totalt 7 kommuner som i 2013 ble dømt til å betale gebyr for ulovlige direkte anskaffelser, stammet 5 av klagenes fra Norges Miljøvernforbund. I 2013 stod Norges Miljøvernforbund derved for 71,5 % av klagenes som KOFA anså som så alvorlige at de fant det nødvendig å ilegge kommunen overtredelsesgebyr. Utdrag av artikkelen fra Kommunal Rapport vises nedenfor:

Fikk gebyr

Den hardeste sanksjonen Kofa kan ilegge er et såkalt overtredelsesgebyr for ulovlige direkte anskaffelser. I fjor fikk Røyken, Drammen, Halden, Rauma, Skodje og Frøya kommune slike gebyr. Flest gebyr fikk Frøya (2).

Gebyrer utstedt av Kofa i 2013

Innklagd ▼	Klager	Saks.nr	Gebyr	Prosent av kontraktens verdi
Drammen kommune	Jan Hausken	2011-336	110 000	9
Frøya kommune	Norges Miljøvernforbund	2011-230	100 000	8,4
Frøya kommune	Norges Miljøvernforbund	2011-229	150 000	10,7
Halden kommune	Norges Miljøvernforbund	2011-322	140 000	7,5
Rauma kommune	Norges Miljøvernforbund	2011-256	370 000	10
Røyken kommune	Jan Hausken	2011-340	400 000	9
Skodje kommune	Norges Miljøvernforbund	2011-253	250 000	10

Kilde: Kommunal rapport 02.01.2014

http://kommunal-rapport.no/artikkel/her_er_innkjops_verstingene

Det bør bli kostnadsfritt å klage inn til KOFA for frivillige interesseorganisasjoner

Det vises til punkt 4.1 i høringsnotatet der man kan lese følgende;

“4.1

*Ulovlige direkte anskaffelser utgjør ofte de mest alvorlige bruddene på anskaffelsesregelverket. Klagekretsen er derfor videre i disse sakene enn i de rådgivende sakene. Det er ikke bare forbigåtte leverandører som kan klage, men også ikke-kommersielle aktører som privatpersoner og **miljøorganisasjoner**. For slike aktører kan klagegebyret på 1 000 kroner gjøre at de avstår fra å klage.*

”

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing--forslag-om-endring-av-handhevelse-av-regelverket-om-offentlige-anskaffelser/id2405911/>

NMF setter pris på at man i høringsnotatet setter fokus på at man også skal ivareta interessene også til ikke-kommersielle aktører som privatpersoner og miljøvernorganisasjoner. NMF antar sågar at man har hatt NMF i tankene når man spesifikt nevner miljøvernorganisasjoner, dette ettersom NMF er den eneste miljøvernorganisasjonen som har fått gjennomslag for våre miljøvennlige synspunkter i KOFA.

Ikke-kommersielle aktører som privatpersoner og miljøvernorganisasjoner er særdeles viktige for å kunne avdekke mulig korrupsjon og ulovlige direkte anskaffelser. Næringsdrivende frykter ofte for de økonomiske konsekvensene, og for å unngå sanksjoner fra offentlige oppdragsgivere er det vanlig at næringsdrivende vegrer seg for å klage inn ulovlige direkte anskaffelser til KOFA. Man har tidligere sett at flertallet av ulovlige direkte anskaffelser der det har blitt ilagt gebyr har blitt klaget inn av ikke-kommersielle aktører som privatpersoner, det politiske partiet Lenviklista og Norges Miljøvernforbund. Svært få av de ulovlige direkte anskaffelsene der det har blitt ilagt gebyr har blitt klaget inn av næringsdrivende. Dersom man ønsker å unngå korrupsjon og ulovlige direkte anskaffelser er det derfor svært viktig å ivareta interessene til nettopp ikke-kommersielle aktører og interesseorganisasjoner.

Så lenge det koster penger for å klage inn ulovlige direkte anskaffelser til KOFA kan man regne med at det kommer svært få klager fra ikke-kommersielle aktører som privatpersoner og miljøvernorganisasjoner. For slike aktører vil klagegebyret på 1 000 kroner gjøre at de avstår fra å klage. Dette gjelder selv om man i beste fall får tilbakebetalt gebyret dersom man får medhold. Av historikken til KOFA, så kan man lese at det er omtrent bare er Lenviklista og NMF som har fått medhold i flertallet av klagen på ulovlige direkte anskaffelser som har blitt sendt inn. For å få avdekket ulovlige direkte anskaffelser er storsamfunnet derfor avhengige av frivillige interesseorganisasjoner som har kompetanse, vilje og evne til å kunne klage inn til KOFA. Dersom en fattig interesseorganisasjon risikerer å tape penger på å klage inn, så vil man trolig avstå fra å klage.

Det skal svært mye til for at KOFA ilegger gebyr til oppdragsgiveren for ulovlige direkte anskaffelser. Man registrerer også at KOFA til dels driver med en meget tilfeldig saksbehandling i miljø saker, der KOFAs saksbehandlere endrer mening bare de blir utsatt for litt politisk press. Ett eksempel på dette kan være KOFA-sak 2011/231 der KOFA først ville gi oppdrettskommunen Frøya kr 11.000.000,- i gebyr for ulovlig direkte anskaffelse (premiss 4), for så å frikjenne kommunen etter at KOFAs saksbehandler ble utsatt for massivt politisk press.

<http://www.kofa.no/PageFiles/4225/2011-0231%20Klagenemndas%20avgj%C3%B8relse.pdf>

Etter NMF sin mening gjør denne typen "slurvete" saksbehandling fra KOFA at det blir lite forutsigbart om man får refundert klagegebyret eller ikke.

Da man opprettet KOFA så ble det bestemt at dette klageorganet skulle være et "lavterskeltilbud". Etter NMF sin mening er ikke KOFA et lavterskeltilbud så lenge det koster penger å klage inn til KOFA.

Hvilken privatperson eller frivillige interesseorganisasjon er det som er villig til å nedlegge en masse arbeid, for så å betale kr 1.000,- for å klage inn en ulovlig direkte anskaffelse, for så å drømme om at man kanskje får refundert tusenlappen etter 2 år? Det vil være økonomisk uforsvarlig av en privatperson eller en fattig interesseorganisasjon å sløse med penger på dette viset. På NHH i Bergen lærer man om 3 typer investorer; den risikoavverse som ønsker å oppnå mest mulig avkastning til minst mulig risiko, den risikonøytrale som søker mest mulig avkastning, og til slutt den risikosøkende som leter etter mest mulig risiko (og dermed stort sett ender opp med økonomisk tap). Dersom en privatperson eller en frivillig interesseorganisasjon bestemmer seg for å klage inn en ulovlig direkte anskaffelse til KOFA, og man kun i enkelte få tilfeller får refundert klagegebyret, så er man nesten garantert å gå med økonomisk tap. Hvor mange privatpersoner eller frivillige interesseorganisasjoner finnes det som er villige til å tape 1000 kroner bare for å klage inn en offentlig virksomhet til KOFA? Skal KOFA kun være et klageorgan for de som har økonomi til å tape pengene, eller skal KOFA være et klageorgan for alle? Det antas at svært få privatpersoner og frivillige interesseorganisasjoner er villige til å tape 1000 kr, for i beste fall å oppnå en diplom på veggen dersom de får medhold i klagen. Ingen incitamenter overhodet. Konsekvensen av at det koster penger å klage inn ulovlige direkte anskaffelser til KOFA er at samfunnet muligens ikke får avdekket korrupsjon alvorlig økonomisk kriminalitet.

Etter at det begynte å koste penger å klage inn ulovlige direkte anskaffelser har KOFA opplevd en kraftig nedgang i antall klager over ulovlige direkteanskaffelser – på hele 80 %.

– Det er på høy tid at det igjen blir helt kostnadsfritt å klage inn, slik at vi får bukt med de største overtredelsene på regelverket for offentlige anskaffelser.

NMF anmoder om at i det i hvert fall blir helt kostnadsfritt for privatpersoner og frivillige interesseorganisasjoner å klage inn til KOFA. Privatpersoner og frivillige interesseorganisasjoner har kun ideelle motiver for å klage inn til KOFA, og kan ikke forvente noen økonomisk erstatning fra den offentlige oppdragsgiveren i etterkant. Næringsdrivende som kjenner til ulovlige direkte anskaffelser er ofte selv involvert i ulovlighetene, og de har derfor ikke økonomisk interesse av å klage inn kontrakten som de selv tjener penger på. Dersom en næringsdrivende klager inn en ulovlig direkte anskaffelse, er det som regel fordi at klageren har forhåpninger om å oppnå en fremtidig økonomisk erstatning eller kontrakt.

Det bør ikke være slik at det kun skal være økonomiske motiver for å klage inn ulovlige direkte anskaffelser for å klage inn til KOFA. NMF mener at det er vel så viktig å legge til rette for at organisasjoner som har ideelle motiver skal kunne klage inn ulovlige direkte anskaffelser til KOFA.

NMF ønsker å påvirke til at offentlige virksomheter og deres leverandører blir mer miljøvennlige. Dersom NMF avdekker en ulovlig direkte anskaffelse uten at de samtidig har beskrevet miljøkrav i kontrakten, så bør det legges til rette for at denne typen økonomisk miljøkriminalitet får konsekvenser hos KOFA. Forhåpentlig vil offentlige virksomheten da lære at det både lønner seg å lyse ut kontraktene i Doffin, og også lære seg å evaluere på miljø i sine utlysninger/kontrakter. NMF mener at det alltid bør være spesifisert noen miljøkrav i enhver offentlig kontrakt.

INNSYN I ANSKAFFELSENE:

NMF sin saksbehandler på offentlige anskaffelser er ofte plaget av at offentlige virksomheter (særlig kommuner + Statens vegvesen) nekter å etterleve bestemmelsene om innsyn som er fastsatt i Offentleglova, Lov om offentlige anskaffelser samt Miljøinformasjonsloven. Det virker på NMF som at offentlige virksomheter har en frykt for å bli klaget inn til KOFA, og at offentlige virksomheter derfor svært ofte forsøker å skjule sine lovbrudd ved å trenere utleveringen av etterspurt dokumentasjon. NMF kjenner til at også klageorganet KOFA har hatt problemer med å få utlevert informasjon fra virksomhetene som har blitt klaget inn av NMF. Som et eksempel på at kommunene nekter å utlevere informasjon både til NMF og til klageorganet KOFA kan premiss 12 i KOFA-klage 2011/229 nevnes (i den saken ble oppdrettskommunen Frøya klaget inn av NMF grunnet miljøfiendtlig virksomhet, og resultatet ble at KOFA ila Frøya kommune et miljøgebyr på kr 100.000,-). For at NMF skal ha muligheten til å hjelpe samfunnet med å få stoppet miljøfiendtlige ulovlige direkte anskaffelser er det svært viktig at det i lovverket blir fastsatt at vi har rett til innsyn i alle relevante dokumenter. For at NMF skal kunne kontrollere om en miljøfiendtlig ulovlig direkte anskaffelse er begått er det viktig at vi også får rett til elektronisk innsyn også i den endelige signerte kontrakten. I den endelige signerte kontrakten vil det være spesifisert hva som inngår i kontrakten, om det er fastsatt miljøkrav i kontrakten, forventet ordresum samt kontraktsdato. NMF observerer ofte at offentlige aktører har signert kontrakten etter vedståelsesfristen, eller at det er forsøkt å gjøre vesentlige endringer i den endelige kontrakten i forhold til hva som er spesifisert i konkurransegrunnlaget. Dersom det ikke er fastsatt tilstrekkelig med miljøkrav i den endelige signerte kontrakten, så kan det være aktuelt for NMF å klage inn anskaffelsen. På dette grunnlaget anmoder NMF om at det i den fremtidige **lov om offentlige anskaffelser § 7a uttrykkelig blir spesifisert at det også skal være mulig å be om innsyn i den endelige signerte kontrakten. NMF ønsker også at det i lovforslaget spesifiseres at offentlige virksomheter som nekter å utlevere dokumentasjon i samsvar med offentleglovas bestemmelser skal straffes med et gebyr på kr 10.000,-.**

BELØNNING:

For å få slutt på ulovlige direkte anskaffelser så mener NMF at det bør innføres et belønningssystem for klagere som får medhold i sine klager. Dersom NMF kunne få tildelt 10 % av gebyrene som blir utbetalt fra de offentlige virksomhetene som taper i KOFA, så kan vi trolig finansiere en stilling på dette (dette selv om det skulle koste kr 1000,- å klage inn). NMF antar at et slikt belønningssystem vil resultere i at det blir mindre lukerativt å tildele ulovlige kontrakter.

KONKLUSJON:

- Det bør i fremtiden bli helt gratis for frivillige interesseorganisasjoner å klage inn saker innen deres interesseområde.
- Kofa bør igjen få muligheten til å ilegge overtredelsesgebyr, både i forhold til anskaffelser der det ikke er tatt tilstrekkelige miljøsyn, og i forhold til ulovlige direkte anskaffelser.
- Det bør innføres et belønningssystem der den som klager inn ulovlige direkte anskaffelser, og får medhold, får utbetalt 10 % av gebyret som blir ilagt den offentlige virksomheten.
- NMF ønsker også at det i loven spesifiseres at offentlige virksomheter som nekter å utlevere dokumentasjon i samsvar med offentleglovas bestemmelser skal straffes med et gebyr på kr 10.000,-.

Miljøvennlig hilsen



Kurt W. Oddekalv
Leder

Øystein Bønes
Saksbehandler